

Kent Çalışmalarının Geçmişi ve Bugünü: Hakim Paradigmalar ve Yeni Sorunsallar

*

The Past and Present of Urban Studies:
The Main Paradigms and New Challenges

Tahire Erman

Özet

Bu giriş makalesi kent çalışmalarının dününü ve bugününü irdelemektedir. Birinci bölümde kent çalışmalarında 19. yüzyıl sonlarından günümüze dek oluşan temel paradigmalara değinilerek, zaman içinde kentin nasıl anlaşıldığına ve kuramsallaştırıldığına dair ne gibi dönüşümlerin ortaya çıktığı anlatılmakta, böylece kent çalışmalarını tarihsel bir çerçevede içine yerleştirmek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede içinde sırasıyla F. Engels'in sınıf eşitsizliğini yeniden üreten kent ve G. Simmel'in belli bir kültür ve insan ilişkisi üreten büyük kent görüşleri, Beşeri Ekoloji paradigmasını ortaya koyan R. Park, E. Burgess ve R. McKenzie'nin yeraldıkları Şikago ekolü, ve yine aynı ekoldeki L. Wirth'in bir yaşam biçimi olarak kentleşme görüşü, D. Harvey ve M. Castells'in yer aldıkları 'kentsel politik ekonomi' paradigması, H.Lefebvre'in kente devrimci bir misyon yükleyen kent görüşü, ve son olarak da kimlik ve temsiliyet üzerinden kurgulanan post-modern kent çalışmaları paradigması kısaca anlatılmıştır. Bunu izleyen ikinci bölümde ise, küreselleşme ve neoliberalleşme dinamikleri ile teknolojik gelişmelerin etkisi altında bugünün kentlerinin ana sorunsalları tanımlanmaya çalışılmış, ve bu şartlar altında kentlerin ürettiği sorunları anlamaya ve açıklamaya yönelik yeni bir paradigmanın ipuçları verilmiştir.

Anahtar kelimeler: kent çalışmaları paradigmaları, beşeri ekoloji, kentsel politik ekonomi, kimlik ve temsiliyet, neoliberalleşme, küreselleşme

Abstract

This introductory article investigates the past and present of urban studies. In the first part of the article, the major paradigms that emerged starting the 19th century up to today are briefly introduced, and hence the changes in how the city is theorized and understood, that is, the paradigmatic changes in urban studies are demonstrated. By doing so, it is aimed to place urban studies in a historical perspective. In this framework, the views of F. Engels about the city as the emdium that reproduces class inequality, and G. Simmel about the city that produces a specific culture, the Chicago School of Urban Studies in which R. Park, E. Burgess and R. McKenzie formulated the Human Ecology paradigm, the views of L. Wirth in the same school about urbanism as a way of life, the Urban Political Economy paradigm elaborated mainly by D. Harvey and M. Castells, the views of H. Lefebvre in which the city is seen as the new agent of revolutionary change, and finally the post-modern urban studies paradigm constructed on identity and representation are briefly presented. In the second part, the main issues that have emerged under the dynamics of globalization and neoliberalism, along with technological advancements, are problematized; and the contours of a new paradigm, which is directed to understand and explain the new problems created by these dynamics, are drawn.

Keywords: urban studies paradigms, human ecology, urban political economy, identity and representation, neoliberalism, globalization

(i) Kent çalışmaları nasıl başladı? Kent nasıl kuramsallaştırıldı?

Kent çalışmalarının ('urban studies') tarihi 19. yüzyıl sonlarına dayanır. Sanayici olan babasının Manchester'e fabrikalarda iş idaresi öğrenmesi için yolladığı ve o zamanlar sadece 24 yaşında olan Frederich Engels, işçi mahallelerinin sokaklarında dolaşarak gözlemediği sefalet ve ümitsizlik durumunu anlattığı 'Büyük Kentler' ('The Great Towns') isimli yazısını 1845 yılında kaleme almıştır. Kentin fabrikalarında çalışan işçilerin fabrikalara yakın mahalleler oluşturduklarını, fabrika sahiplerinin ise kentin dışındaki çoğunlukla bahçe içindeki lüks evlerden oluşan banliyölerde oturduklarını, ve kent merkezi ile evleri arasında arabaları ile gidip gelirken ana yolun iki yanında inşa edilen çok katlı ve altında dükkanlar bulunan binaların cepheleri tarafından perdelenen sefalet içindeki işçi mahallelerini görmediklerini anlatarak, kentin fiziki olarak nasıl sınıf bazında ayrıştığını, ve işçilerin içinde olduğu sefaletin nasıl mekan kullanılarak görünmez kıldığını, eşitsizliğe dayalı sınıf ilişkilerinin mekan üzerinden nasıl yeniden üretildiğini göstermiştir (Engels, 1996; orijinal makale 1845).

Georg Simmel de sanayi devriminin yaşandığı ve modern toplum ve modern kentlerin olduğu bu dönemde metropoller (büyük kentler) anlamaya yönelmiş, ve ilgisini, Engels'in odaklaştığı işçi sınıfının sömürsü ve bunun kent üzerindeki izdüşümü olan işçi sefalet mahalleleri yerine, modernleşmenin yarattığı yaşam biçimi ve insan tipine yöneltmiştir. Yahudi olan ve Berlin'de yaşamını geçiren Simmel, 'para ekonomisi'nin insan ilişkilerini radikal olarak değiştirdiği görüşü ile çalışmalarına başlamış, ve zamanla metropol yaşamının insan ilişkileri üzerindeki etkileri üzerine yönelmiştir. Çok yoğunluk ve fazla uyarıcı özellikleri ile tanımladığı metropollerin mesafeli ve kişisellikten uzak, formal insan ilişkileri ürettiğini, insanların yürekleri (duyguları) yerine beyinleri (mantıkları) ile hareket ettiklerini, ve dolayısıyla ilişkilerinde rasyonelliğin ve çıkar hesapçılığının hakim olduğunu savunmuş, ve giderek modernleşme etkilerinin metropollerin dışına taşmasıyla bu insan ilişkileri ve yaşam biçiminin tüm topluma yayılacağı görüşünü ortaya koymuştur (Simmel, 2004; orijinal makale 1903). Kent kültürü çerçevesine oturan Simmel'in çalışmaları daha sonraları Şikago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde kent çalışmalarına başlayan bir grup akademisyeni etkilemiş,

esas mesleği gazetecilik olan Robert Park'ın öncülüğündeki bu akademisyenler Simmel'in fikirlerinden etkilenerek kendi paradigmalarını oluşturmaya başlamışlardır. Ancak zamanla Simmel'in 'para ekonomisi' ve 'modernleşme'ye yaptığı vurgu, Şikago Okulu olarak bilinen bu grup içinde silinmiş, ve kent, toplumdaki genel gelişmelerin dışında tutularak tek başına bir varlık olarak çalışılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Louis Wirth kenti 'nüfus büyüklüğü,' 'nüfus yoğunluğu,' ve 'sosyal heterojenlik' değişkenleri ile tanımlayarak, kent yaşamının belli bir kentli karakterini ve yaşam biçimini ürettiği fikrini savunmuştur (Wirth, 1996; orijinal makale 1938). Simmel'den farklı olarak, kırsal yerleşimlerde varolan toplulukların (community) oluşmasına olanak vermeyen metropollerin insanları yalnızlaştırdığına, ve bunalım, ruhsal çöküntü ve hatta intiharlara sürüklediğine inanan Wirth, bu konuda karamsarlık içine düşmüştür. Herbert Gans ise Boston'da yaptığı araştırmalarda toplulukların kentlerde de varolabileceğini göstererek Wirth'in iddiasının sorgulanmasına yol açmıştır (Gans, 1962).

Robert Park, Ernest Burgess ve Roderick McKenzie'nin de dahil olduğu Şikago Okulu Şikago kentini araştırma laboratuvarı olarak kullanarak çeşitli saha çalışmaları yürütmüş, ve 'beşeri ekoloji' ('human ecology') olarak bilinen paradigmayı oluşturmuştur. Kent gelişimini doğal bir gelişme olarak gören ve devlet müdahalesini gözardı eden bu paradigmaya göre, farklı sınıfsal ve kültürel gruplar, tıpkı doğada ekolojik denge sağlama süreçlerinde olduğu gibi, kent içinde kendilerine avantajlı bir yer ve konum kapabilmek için birbirleriyle rekabet içine girerler, ve daha üstün özelliklere sahip olanlar kent merkezine yakın avantajlı yerlere yerleşirler. Bir tür 'sosyal Darwincilik' olarak anlamlandırılabilir bu görüş, birtakım ampirik çalışmalar ile işlevsel bir rol de kazanarak, kentlerin büyüme biçimini öngören modeller üretmiştir. Örneğin, bu rekabet içinde gelişen kentler Burgess'e göre genelde iç içe geçen halkalardan oluşur: merkezde çok katlı ofis binaları, bankalar, alışveriş merkezleri, oteller, tiyatro ve müzeler, ve sanat galerilerinden oluşan şehir merkezi (downtown) vardır (1. halka); onun etrafındaki halkalarda ise sırasıyla şehir merkezinde iş arayan/çalışanların yaşadıkları ve sefalet yuvaları halinde olan yeni göçmen/vasıfsız işçi mahalleri (2. halka), 'sınıf atlayan' ve topluma adapte olmuş 2. kuşak göçmen/vasıflı işçilerin yaşadıkları düzenli mahalleler (3. halka), orta sınıf konutları (4. halka), ve en dıştaki

halkada ise üst sınıfların yaşadıkları villa ve lüks konutlardan oluşan banliyöler (5. halka) bulunmaktadır (Burgess, 2004; orijinal makale 1925).

Beşeri ekoloji paradigmasının etkisi 1960'lara kadar sürmüştü, dünyada hakim olan statükocu yaklaşım içinde kentlerdeki eşitsizlikleri 'doğal' olarak yorumlayan bu yaklaşım hakimiyetini sürdürmüştür. 1960'lı yıllara gelindiğinde, dünyadaki eleştirel muhalif hareketlerin etkisi kent çalışmaları alanına da yansımış, kapitalist sistemi eleştiren bir bakış açısı ile kent yeniden anlaşılmaya, yorumlanmaya başlanmıştır. 'Kentsel politik ekonomi' ('urban political economy') yeni paradigmayı oluşturmuştur. Politik ekonomi perspektifi içinde Marksist kuramı kenti açıklama doğrultusunda uygulamayı hedefleyen David Harvey, arazi/arsayı alınıp satılan bir meta olarak tanımlamış, arazi/arsa üzerinden kâr yapma durumunu ışığa çıkartmış, ve ayrıca kente yapılan yatırımların sermaye birikim süreçlerinden kaynaklandığını ifade etmiştir: üretim üzerinden gerçekleştirilen sermaye birikiminin aşırı üretim sonucunda tıkanıp durumlarda, sermaye, yatırımlarını kente ve kent arazisine yönlendirmekte (2. devre sermaye birikimi-'the 2nd circuit of capital accumulation'); ABD'nin 1950'lerdeki banliyö ('suburb') gelişiminde olduğu gibi, devletin de kredi, vb. araçlarla yönlendirmesiyle, sermaye kârını, bir sürelik, üretim yerine arazi üzerinden elde etmektedir. Aşırı üretimin tüketildiği ve yeniden üretime ihtiyaç duyulduğu anda ise sermaye kendini kentteki gelişmelerden çekerek yeniden üretime yönelmektedir. Dolayısıyla kentlerin gelişmesi, sermayeye bağlı olarak, yükselmekte ya da düşmektedir (Katznelson, 1992). Harvey, genelde yapısalcı bir yaklaşımı benimsemesine ve kimi zaman bundan dolayı eleştirilmesine karşın, bireylerin yapısal şartlar karşısında bir etkileme gücüne de sahip olabileceklerini ('agency'), bir derece de olsa, kabul ederek, grupların toplumsal hareketler düzenleyerek, kente yapılan yatırımın durdurulmaması doğrultusunda çaba gösterebileceklerinden de bahsetmektedir.

Toplumsal hareketleri kenti temel alarak çalışan esas Manuel Castells'dir. Yine Marksist bir yaklaşım ile, yapısalcı bir çerçevede kentsel toplumsal hareketleri açıklamayı hedefleyen Castells, 'Kent Meselesi' ('The Urban Question,' 1977) kitabında 'kolektif tüketim' ('collective consumption') kavramını kullanmıştır. Konut, sağlık, eğitim, ulaşım gibi kolektif olarak tüketilen toplumsal ihtiyaçların devlet tarafından karşı-

landığı durumlarda, ki bu Castells'in çalışmalarını yürüttüğü 1970'lerde Avrupa'da bu yaygın bir durumdur, temel çelişki, Castells'e göre, devletin bu hizmetleri götürecektir karar alıcıları ile halk arasındadır, ve halk toplumsal hareketler oluşturarak kolektif tüketimden paylarını arttırmayı amaçlar. Burada yine işçi sınıfı hareketine vurgu vardır: Castells'e göre kolektif tüketime yönelik kentsel toplumsal hareketlerin başarılı olabilmeleri için işçi sınıfı örgüt ve partileriyle organik bir ilişki içinde olmaları gerekmektedir. Castells'in kolektif tüketim üzerinden geliştirdiği toplumsal hareketlerin kent vurgusu ise, kentlerin insanların yoğun olarak yaşadıkları yerler olmasından kaynaklanmaktadır: devlet kolektif tüketimi kentlerde gerçekleştirmektedir, ve dolayısıyla kentler toplumsal hareketlerin oluşacakları yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Castells zaman içinde bu yapısalcı ve Marksist yaklaşımdan önemli ölçüde uzaklaşmış, örneğin 'Kent ve Tabandan Oluşan Toplumsal Hareketler' ('The City and the Grassroots') kitabında (1983) kentsel toplumsal hareketleri 'yapı' ('structure') yerine 'bireyin etkinlik gücü' ('agency') üzerine vurgu yaparak açıklamıştır; artık Castells'in yeni kuramsal konumunda toplumsal hareketlerin odak noktasını insanların yarattıkları potansiyel oluşturmaktadır, ve kitabında tarihten örneklerle gösterdiği gibi, kiracılar, etnik ve kültürel kolektif kimliğe sahip olanlar, eçcinseller ve gecekondu oturan kent yoksulları örgütlenerek kenti değiştirmekte, kendi ihtiyaç ve çıkarları doğrultusunda dönüştürmektedirler. Castells kent bazındaki dönüşümlerin toplumun yapısında temel değişiklikleri beraberinde getirmediğini, ancak yine de 'kentsel anlam' ('urban meaning') üzerinden yeni açılımlar sağlayarak, toplumda genel bir iyileşmeye yol açtığını savunmaktadır.

Politik-ekonomi paradigmasının hakim olduğu kent çalışmaları içinde Henri Lefebvre'nin katkıları önemlidir. 'Kentsel devrim'den ('urban revolution') bahseden Lefebvre, sanayi devriminin geride kaldığını, artık kentlerin yeni sermaye birikim aracı olduklarını ve bir radikal dönüşüm potansiyeli taşıdıklarını, bir anlamda devrim aracı olacakları görüşünü savunmuş, fiziki olarak kenti aşan ve tamamiyle kendine özgü bir varoluş, düşünce ve davranış biçimini içeren kentsel yaşamın yeni çelişkiler ve dolayısıyla potansiyel bağımsızlık mücadeleleri içerdiğine inanmıştır (Lefebvre, 1991). Mekanın toplumsal olarak üretildiğini ifade eden Lefebvre, bir taraftan karar alıcıların kenti 'soyut mekan' ('abstract

space') olarak görecek planladıklarını, öte taraftan ise insanların kendi günlük mekansal pratikleri içinde kenti yaşadıklarını, anlamlandırdıklarını ve dönüştürdüklerini söyleyerek ('social space') kent ve mekanın kuramsallaştırılmasına yeni açılımlar getirmiştir. İlginç olarak, 1974'de orijinal dilinde Fransızca olarak yayınlanan Lefebvre'nin 'Mekan Üretimi' ('The Production of Space') kitabı, İngilizce tercümesi olarak ancak 1991'de yayınlanmıştır.

Kent çalışmalarında temel bir paradigma değişikliği 1980'lerde yaşanmış, 1960'lı ve 1970'li yılların Marksist kuramın mekansal açılımları üzerine kurulu olan kent çalışmaları, bu sefer temsiliyet ve kimlik üzerinden kurgulanmaya başlanmıştır. Sanayi yerine hizmet sektörünün önem kazandığı, üretimin küresel olarak düzenlenerek, en ucuz ve örgütsüz iş gücünün bulunduğu coğrafi yerlerde gerçekleştiği, ve ekonominin liberalleştiği günümüzde artık yeni bir dönem başlamıştır [örgütlü olmayan kapitalizm (disorganized capitalism), sanayi sonrası dönem (post-industrialism), esnek birikim (flexible accumulation), Fordizm sonrası dönem (post-Fordism)], ve kent, sanayinin yerleştiği yer değildir; sanayi artık kent dışına, ve hatta Batılı sanayileşmiş ülkelerde ülke dışına çıkmıştır (Savage ve Ward, 1993). Bugünün kenti artık tüketim üzerine kurulmuştur. Artık sınıf çelişkisi ön planda değildir; kimlik ve temsiliyet üzerinden çekişmeler yaşanmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan post-modern yaklaşım içinde kent çalışmaları kenti fiziki bir varlık yerine okunacak bir tekst, bir metin olarak görmeye başlamış, kültürel çalışmalar kent çalışmalarına önemli derecede hakim olmuştur (King, 1996).

Sadece kent çalışmaları değil, kenti çalışanlar ve disiplinler de çeşitlenmiş, kültürel sanayinin (film sanayi, reklamcılık, televizyon yapımcılığı) kentlerde yeşermesiyle kent çalışmaları farklı gruplara ve disiplinlere konu olmuştur (King, 1996). Bu yaklaşım içinde fiziki olarak kent ve giderek artan yoksulluğun ifade bulduğu ekonomik boyut sönükleşmiş, görünmez olmuştur. Farklılık ve çeşitlilik üzerine kurulan post-modern söylem içinde yoksulluk bir 'farklılık' olarak kendini bulmaya başlamış, gereken önem gösterilmemeye başlanmıştır (Harvey, 1996).

Ancak günümüzde çalışılması gereken yeni sorunlar ve sorunsallar ortaya çıkmaktadır. Bu konu makalenin ikinci ana bölümünü oluşturmaktadır, ve aşağıda yer almaktadır.

(ii) Günümüzde kentlere neler oluyor? Kent araştırmacıları neler çalışmalı?

Kent çalışmalarında araştırılması gereken önemli bir konu neoliberal politikaların kentleri ve kent mekanlarını dönüştürme biçimleri ve sonuçlarıdır. Günümüzde giderek varsıl ve yoksul kesimler arasındaki ekonomik ve sosyo-kültürel makas açılmakta, aradaki uçurum derinleşmektedir. Bu gelişme içinde kent yoksulu giderek daha olumsuz sıfatlarla tanımlanmakta, 'tehlikeli Öteki' olarak görülmektedir (Erman, 2001; 2004). Ülkelerin üst sınıfları teknolojik gelişmeler, ve özellikle internet, aracılığıyla küresel olarak birbirleriyle iletişim kurarak, geliştirdikleri sanal iletişim ağı ile birbirlerinden etkilenmekte, ortak kültürlerini oluşturabilmekte, hatta kimliklerini de kurgulayabilmektedirler. Bu gelişmenin önemli bir sonucu üst sınıfların kendi toplumlarına karşı yüklenme durumunda oldukları sorumluluklarından uzaklaşmalarıdır. Bunun kent mekanına yansması ise kapalı/kapılı konut siteleri ('gated communities') şeklinde olmaktadır. Medyanın özelleştirilmesi ve uluslararası reklamcılığın gelişmesiyle birlikte bu tür yaşantı ve yaşam mekanları farklı coğrafyalardaki üst sınıflar tarafından benimsenmekte ve talep edilmektedir; ve Türkiye'de de durum budur (Öncü, 1997). Ve genelde kent dışında, en son teknolojik gözetim mekanizmaları ile donanmış ve 24 saat özel güvenlik ile korunan, homojen bir kültür ve sınıf yapısını barındıran konut alanları ortaya çıkmaktadır. Var oldukları çevrenin düşük kaliteli alt yapısına zıt olarak bu yerleşimlerde aileler kendi zengin imkanları ile kaliteli bir alt yapı ve sosyal donatı yaratmakta, ve kendilerini mekansal ve toplumsal olarak çevrelerinden soyutlamaktadırlar. Bu konu Türkiye'de de çeşitli araştırmalara konu olmuştur (örn., Bartu, 2001; Danış, 2001; Kurtuluş, 2003; Geniş, 2007).

Bir taraftan üst sınıf mensupları kendilerini korunaklı yaşam çevreleri arkasına çekerken, öbür taraftan alt sınıfların barındıkları, gerek kent merkezindeki, gerekse kentin çeperindeki mahalleler giderek devletin müdahalesine maruz kalmaktadır. Bunun sonucunda kent yoksulları yerlerinden edinilerek, ya evsiz kalma tehlikesiyle karşılaşmakta, ya da zorunlu olarak çoğunlukla kentin iyice dışındaki yerlerde yeniden yerleştirilmektedirler. Türkiye'de bir zamanlar üst ve orta sınıfların tercihi olan kent içindeki apartmanlarda yaşama durumu (Kıray, 1979), yerini

kenti dışındaki korunaklı site ve uydu kentlerde yaşama tercihine bıraktıkça, kent çeperindeki arazi üzerindeki rekabet artmakta, ve giderek kent yoksulları buralarda oluşturdukları enformel konut çevrelerinden ('gecekondu') atılarak, bu alanlar ranta ve dolayısıyla üst sınıfların kullanımına açılmaktadır (Keyder, 2005). Türkiye'de kent çeper arazisinin el değiştirme durumu 2000'li yılların ürünü olan ve Belediye ile TOKİ işbirliği ile yürütülen kentsel dönüşüm projeleri (KDP) aracılığı ile de gerçekleşmektedir, ve giderek sayılarının artması söz konusudur. Bugün KDP'ler TMMOB ve bazı sol gelenekten gelen gruplar tarafından 'Rantsal Dönüşüm Projeleri' olarak tanımlanmakta, ve birtakım araştırmaların gösterdiği üzere, gecekondu mahallelerinin yıkılması sonucunda kent yoksulunun mekan üzerinden kurduğu dayanışma ağlarını tahrip etmeleri ve kısıtlı gelire yaşayabilme ortamını elinden almaları açılardan eleştirilmektedirler (Karaman, 2008; Erman, 2009).

Küreselleşen günümüzde kentlerin uluslararası sermaye, turist, konferans, ve festivaller için birbirleriyle rekabet durumunun, kentlerin imajlarını birer tüketim unsuru haline getirmesi de yerel yönetimlerin yoksulların mekanlarına müdahale etmesine yol açmaktadır. 'Küresel kent' 'dünya kenti' yaratma misyonları içindeki yerel yönetimler (Aksoy ve Robins, 1994), kent mekanlarından yoksulluğun silinmesine çaba göstermekte, özellikle kent merkezindeki, kimi zaman tarihi değeri olan, eskimiş konutlarda yaşayan yoksulları buralardan uzaklaştırarak, kentlerini 'temizlemeyi' hedeflemektedirler. Burada amaç, yoksullukla değil, yoksullarla mücadele etmek, yoksulluğu ortadan kaldırmak değil, yoksulları kent mekanlarından atmak, olabildiğince kentin dışına çıkartmak olarak görülmekte ve eleştirilmektedir (Karaman, 2008). İstanbul-Fatih'deki Sulukule semtinde yaşayan ailelerin Gaziosmanpaşa-Taşoluk'a taşındırılmaları bu duruma bir örnektir. Bu müdahalelerin yol açabileceği muhalif hareketler önemlidir; ve dünyanın çeşitli ülkelerinde hukuksal olarak hak arayışlara, ve hatta direnişlere kadar gidebilen gelişmeler ortaya çıkmaktadır (Berner, 1997; Bunnell ve Nah, 2004).

Neoliberalleşmenin kent üzerindeki etkisi çerçevesi içinde çalışılması gereken diğer bir konu ise yerel yönetimlerdeki değişikliklerdir. Merkezi planlamanın gittikçe pratikte zayıfladığı günümüzde girişimci kent yönetimi ('entrepreneurial urban governance') öne çıkmaktadır (Crossa, 2004). Yerel yönetimler kendi bütçelerini kendileri yaratma çabası için-

dedirler, ve burada özel sektör ile oluşturdukları ortaklıklar ('partnership') ortaya çıkmaktadır. Özel sektörü ve dolayısıyla sermayeyi kendi kentlerine çekmek ve orada tutmak isteyen yerel yönetimler, özel sektöre çeşitli ekonomik insiyatifler önermekte ve ortaklıklar oluşturmaktadırlar (Smith, 2002). Öte yandan ise 'sıfır tolerans' uygulamaları ile polis baskısının halk üzerinde artmasına olanak vermektedirler (Smith, 2002). Dolayısıyla, yerel yönetimler kenti sermayeye hazır bir hale getirmede önemli bir aktör olmaktadır. Yerel yönetimlerin işlevlerinin (çöp toplama, alt yapı hizmetleri, vb.) özelleştirilmesi, ya da taşeron firmalar aracılığıyla gerçekleştirilmesi durumu ise kent yönetiminde önemli değişiklikler yaratmaktadır. Türkiye'de ise ekonomik liberalleşme dinamikleri altında değişen merkezi idare, yerel yönetimler ve sermaye ilişkilerinin araştırılması önemlidir.

Ayrıca neoliberal yönetim içinde devlet küçüldükçe ve kamu hizmetleri açısından etkisizleştikçe, sivil toplum kuruluşlarına (STK) önem verilmekte, yerel demokrasi anlayışı içinde 'yerel'i temsil ettiği varsayılan STK'ların fikirlerine başvurulmaktadır (Mayer, 2006). Yerel yönetim-sermaye ilişkisine ters düşüyor gibi görünse de, bu yaklaşım içinde STK'ların sistem içine çekilmesi söz konusudur (Mayer, 2006). Bir taraftan büyük sermaye ile işbirliği, diğer taraftan ise yerel düzeyde katılımın hedeflenmesi paradoksal bir durum yaratıyor gibi görünmektedir. Ancak bu 'katılım' çerçevesinin nasıl kurgulandığı ve kimlerin dahil edildiği, dolayısıyla kimlerin dışlandığı soruları önem taşımaktadır. Türkiye özelinde Avrupa Birliği (AB)'nin, gerek sağladığı fonlar ve talep ettiği yasal düzenlemeler ile, gerekse etkin yerinde yönetim, STK işbirliği ve yerel katılım anlayışlarını gündeme getirerek kentleri dönüştürmede bir etkisi mevcuttur, ve bu konu araştırılmalıdır. Ayrıca küreselleşme dinamikleri içinde kentlerimizin yabancı sermaye ve ortaklıklara açılması önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kısacası, küreselleşme ve neoliberalleşme, günümüz kentlerini anlamak ve açıklamak için gereken kuramsal çerçevenin önemli parçalarıdır. Bu çerçeveyi tanımlarken, son zamanlarda ortaya çıkan krizlerin, ve özellikle emlak piyasasını etkileyen krizin, potansiyel dönüştürücü etkisini de gözardı etmemek gerekir.

Sonuç yerine

Yukarıda bahsedilen tüm bu gelişmelerin ve yarattığı sorunların anlamlandırılabilmesi için yeni paradigmalara ihtiyaç vardır. Kentin kültür, kimlik ve temsiliyet üzerinden kurulan post-modern paradigma ile çalışılması neoliberal dinamiklerin yarattığı kentsel dönüşümü ve neoliberal yönetimi anlamada ve açıklamada yetersiz kalmaktadır. Küreselleşme süreçleri sonucunda kentlerin çok kültürlü ve kimlikli bir yapıya dönüşmesi ve bunun farkındalığının oluşması günümüz kentlerinin önemli bir özelliğidir, ve hakim paradigma bu duruma yöneliktir. 2000'li yıllarda ise günümüz gelişmelerinin neoliberal boyutunu, ve kentte yarattığı etkiyi ve mekansal ve toplumsal sonuçlarını kapsayan bir paradigmanın oluşumu söz konusudur, ve kent çalışmalarının sağlıklı olarak yerine oturmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu konuda yapılmış ve yapılmakta olan araştırmalar bu paradigmanın gelişimine ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ahu ve Robins, Kevin. (1994). "Istanbul Between Civilization and Discontent." *New Perspectives on Turkey*, 10: 57-74.
- Bartu, Ayfer. (2001). "Kentsel Ayrın(ş)ım: İstanbul'daki Yeni Yerleşimler ve Kemer Country Örneği." F.Gümüsoğlu (der.), *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* (ss.145-149). İstanbul: Bağlam.
- Berner, Erhart. (1997). "The Metropolitan Dilemma: Global Society, Localities and the Struggle for Urban Land in Manila." A. Öncü ve P. Weyland (der.), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities* (ss. 98- 116). Londra ve New Jersey: Zed.
- Bunnell, Tim ve Nah, Alice M. (2004). "Counter-global Cases for Place: Contesting Displacement in Globalizing Kuala Lumpur Metropolitan Area." *Urban Studies*, 41 (12): 2447-2467.
- Burgess, Ernest W. (2004). "The Growth of the City: An Introduction to a Research Project." M. Malcolm (der.), *The City Cultures Reader* (ss. 20-27). New York ve Londra: Routledge.
- Castells, Manuel. (1977). *The Urban Question: A Marxist Approach*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Castells, Manuel. (1983). *The City and the Grassroots*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Crossa, V. (2004). "Entrepreneurial Urban Governance and Practices of Power: Renegotiating the Plaza in Mexico City." *Antipode*, 36 (1): 127-129.

- Daruş, Didem. (2001). "İstanbul'da Uydu Yerleşmelerin Yaygınlaşması: Bahçeşehir Örneği." F.Gümüsoğlu (der.), *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* (ss.151-160). İstanbul: Bağlam.
- Engels, Friedrich. (1996). "The Great Towns." R. T. LeGates ve F. Stout (der.), *The City Reader* (ss. 46-55). New York ve Londra: Routledge.
- Erman, Tahire. (2001). "The Politics of Gecekondu (Squatter) Studies in Turkey: The Changing Representations of Rural Migrants in the Academic Discourse." *Urban Studies*, 38 (7): 983-1002.
- Erman, Tahire (2004). "Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları." *European Journal of Turkish Studies* (Online). Sayı 1: Gecekondu (<http://ejts.revues.org/index58.html>).
- Erman, Tahire (2009). "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yerinden Edilme: Deneyimler, Söylemler, Uygulamalar." VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi'ne sunulan bildiri. Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi, Didim Yerleşkesi, 1-3 Ekim 2009.
- Gans, Herbert J. (1962). *The Urban Villagers: Group and Class in the Life of Italian-Americans*. New York: The Free Press of Glencoe.
- Geniş, Şerife. (2007). "Producing Elite Localities: The Rise of Gated Communities in Istanbul." *Urban Studies*, 44 (4): 771-798.
- Harvey, David. (1973). *Social Justice and the City*. Londra: Edward Arnold.
- Harvey, David. (1996). "Social Justice, Postmodernism, and the City." S. Fainstein and S. Cambell (der.), *Readings in Urban Theory* (ss. 415-435). Oxford ve Cambridge: Blackwell.
- Karaman, Ozan. (2008). "Urban Pulse-(Re)making Space for Globalization in Istanbul." *Urban Geography*, 29 (6): 518-525.
- Katznelson, Ira. (1992). "Towards a Respatialized Marxism: Lefebvre, Harvey, and Castells." *Marxism and the City* (ss. 92-139). Oxford: Clarendon Press.
- Keyder, Çağlar. (2005). "Globalization and Social Exclusion in Istanbul." *International Journal of Urban and Regional Research*, 29 (1): 124-134.
- Kıray, Mübaccel. (1979). "Apartmanlaşma ve Modern Orta Tabakalar." *Çevre*, 4: 78.
- King, Anthony D. (1996). "Cities, Texts and Paradigms." A.D. King (der.), *Re-presenting the City* (ss.1-17). Londra: MacMillan Press.
- Kurtuluş, Hatice. (2003). "Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul'da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekansal Ayrışmanın Bazı Boyutları." *Doğu Batı* 6 (23): 75-96.
- Lefebvre, Henri. (1991). *The Production of Space* (tercümesi Donald Nicholson-Smith). Oxford ve Cambridge: Blackwell.
- Mayer, Margit. (2006). "Manuel Castells' the City and the Grassroots." *International Journal of Urban and Regional Research*, 30 (1): 202-206.
- Öncü, Ayşe. (1997). "The Myth of the 'Ideal Home' Travels Across Borders to Istanbul." A. Öncü ve P. Weyland (der.), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities* (ss.56-72). Londra ve New Jersey: Zed.

- Smith, Neil. (2002). "New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Strategy." *Antipode*, 34 (3): 427-450.
- Savage, Mike ve Ward, E. Alan. (1993). "Modernity, Post-modernity and Urban Culture." *Urban Sociology, Capitalism and Modernity* (ss.122-146). New York ve Londra: MacMillan.
- Simmel, Georg. (2004). "The Metropolis and Mental Life." M. Malcolm (der.), *The City Cultures Reader* (ss. 12-19). New York ve Londra: Routledge.
- Wirth, Louis. (1996). "Urbanism as a Way of Life." R. T. LeGates ve Stout, F. (der.), *The City Reader* (ss. 189-197). New York ve Londra: Routledge.

Doç. Dr. Tahire Erman: Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesidir. Doktorasını 1993'de City University of New York'ta tamamlayan Dr. Erman'ın ilgi alanlarını göç, kentleşme, gecekondü gelişimi ve dönüşümü, toplumsal ve mekansal çeper ve dönüşümü, gecekondü, gecekondulu ve apartman toplumsal kurguları, göç ve kadın, göç ve sivil toplum kuruluşları, mekan ve kimlik, kentsel eşitsizlik ve kentsel yoksulluk oluşturmaktadır. Aralarında "Environment and Planning A," "International Journal of Urban and Regional Research," "Urban Studies," "Gender & Society," "Women's Studies International Forum," "International Journal of Middle East Studies," "Middle Eastern Studies," "Environment and Behavior," ve "Habitat International"ın bulunduğu çeşitli uluslararası dergilerde makaleleri ve birçok kitap bölümü yayımlanmıştır. Dr. Erman 2001 yılında "Urban Studies" dergisi tarafından verilen en iyi makale ödülüne sahiptir. 2005-2006 akademik yılında Harvard Üniversitesi'nde Fulbright bursiyeri olarak akademik çalışmalar yapan Tahire Erman'ın yeni araştırma projesi, TÜBİTAK tarafından üç yıl boyunca desteklenecek olan Ankara'daki Kentsel Dönüşüm Projeleri'dir.